

r 'n echte Mondriaan

Eigenaar Buunk

Kalfjes mogen terug naar hun roots in Amersfoort

Voor 2000 euro tikte kunsthandelaar Frank Buunk uit Ede het doek *Grazende Kalfjes* van Mondriaan op de kop bij veilinghuis Christie's in Amsterdam. „Het schilderij is twaalf jaar in bezit geweest van een antiquair, die zegt dat ook ik erlangs ben gelopen zonder het te herkennen.” Een medewerker van Buunk was zo scherp om in de *Kalfjes* een echte Piet te ontwaren. „Je zag het aan de signatuur. Frits signeert nooit in blokletters, hij heeft juist een zwierig handschrift.” Ook de opbouw van het schilderij was voor de kunstkenner een reden er de hand van Piet in te zien. Buunk worstelt alleen nog met het middelste rund dat de passant recht aankijkt. „Dat heb ik Piet nog nooit zo zien doen. Een vriend vond ook dat die pink de zaak op stelten zet.” Toch is hij ervan overtuigd dat oom Frits niets met het doek te maken heeft. De opmerkingen van de Edese handelaar zijn niet uit de lucht gegrepen. Zijn collectie Mondriaans is laatst uitgebreid met een 29ste aanwinst. Buunk lijkt er een neus voor te hebben. In 2000 kocht hij eveneens voor een schijntje, 2500 euro, een onbekend landschap van Mondriaan op een veiling in Kopenhagen. Het werk is aangekocht door het Rijksmuseum. Voor hetzelfde bedrag ontdekte hij in 2003 in een boedelverkoop in Noord-Holland *Boerderijtje achter een hek*. Dat gaf hij in bruikleen aan het Mondriaanhuis in Amersfoort, de geboorteplaats van de meester. Dat museum heeft inmiddels drie Mondriaans uit Ede in de collectie. „Ik zou het niet kies vinden om die vondst meteen te verzilveren.” Zo denkt hij ook over de *Grazende Kalfjes*. Na het uitgebreide onderzoek wil de eigenaar het doek in bruikleen geven aan museum Flehite in Amersfoort, terug naar de roots.

an Piet Mondriaan, dus niet van Frits. FOTO MARTIN DROOG

Piet Mondriaan

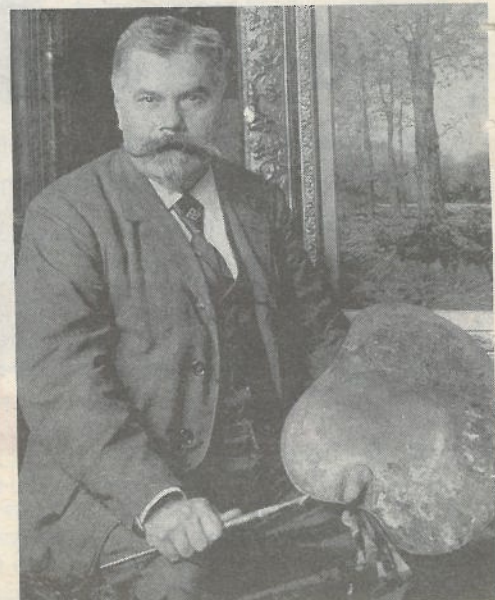
Pieter Cornelis, kortweg Piet, Mondriaan werd op 7 maart 1872 geboren in Amersfoort. In zijn jonge jaren kreeg hij tekenles van zijn vader én van zijn oom. Later, in 1892, ging de schilder naar de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten in Amsterdam. Hij verkocht in die tijd nauwelijks en schilderde vooral landschappen, zonsopgangen en bloemen. Met zijn latere, abstracte schilderijen werd hij een wereldberoemd kunstenaar. Deze werken begon hij vanaf 1911 te maken in zijn Parijse atelier. Hij noemde zijn stijl, waarbij hij een duidelijke scheiding aanbracht tussen lijn en vlak en alleen nog primaire kleuren, zwart, wit en grijs gebruikte, neoplasticisme. In 1938, met de dreiging van de Tweede Wereldoorlog, zocht hij zijn toevlucht in New York, waar hij zijn strenge principes steeds verder losliet: In 1944 overleed Piet Mondriaan op 72-jarige leeftijd in die Amerikaanse stad aan een longontsteking. Zijn beroemde kunstwerk *Victory Boogie Woogie*, waarin hij experimenteerde met plakstroken papier, was toen nog niet af.

Piet Mondriaan voor één van zijn abstracte werken. ARCHIEFFOTO

Frits Mondriaan

Oom Frits, Frédéric Hendrik, Mondriaan werd op 16 april 1853 geboren in Den Haag. In de Hofstad werd hij in eerste instantie geschoold tot handelaar. Hij werd kapper, maar legde zich al snel toe op de schilderkunst. Hierbij kreeg hij een paar lessen van de beroemde landschapsschilder Willem Maris, maar Frits leerde het vak toch vooral door zelfstudie. De kunstschilder werd bekend om zijn schilderijen en tekeningen van boslandschappen en waterpartijen. Frits Mondriaan had tijdens zijn leven al succes met zijn werk; hij kreeg er zelfs verscheidene onderscheidingen voor. Zo kocht het Koninklijk Huis werk van Mondriaan aan en schafte de hertog van Weimar enkele doeken aan die in de openbare kunstverzameling in de Tsjechische hoofdstad Praag terechtkwamen. Vanaf 1910 woonde en werkte oom Frits in de buurgemeente Rijswijk, waar hij op 79-jarige leeftijd overleed. Voor zijn zeventigste verjaardag werd in Pulchri Studio in Den Haag nog een eretentoonstelling aan zijn werk gewijd.

Frits Mondriaan met schilderspalet. FOTO GEMEENTEMUSEUM DEN HAAG

GRAZENDE
KALFJES

Van Frits of Piet, maa

Wetenschappers van de TU Delft doen onderzoek naar een schilderij van ene Mondriaan.

Het werk is gesigineerd door F. Mondriaan, maar lijkt toch van zijn neef Piet te zijn.

Onder de kalfjes komen op een röntgenbeeld appeltjes tevoorschijn.

Wetenschappelijk onderzoek naar een oer-Hollands doek. De *Grazende Kalfjes* ontmaskerd.

HELEEN BOEX
DELFT

Zelf zou Jan van der Lubbe het schilderij *Grazende Kalfjes* van Piet Mondriaan op een rommelmarkt nog niet meenemen. „Het is zo'n tafereel van dertien in een dozijn,” zegt de kunstkenner én wiskundige. Voor zijn onderzoek naar de oorsprong en echtheid van schilderijen kwam dit vroege werk van de beroemde kunstschilder als een geschenk uit de hemel vallen. *Grazende Kalfjes* mag dan een saai plaatje zijn, er zit een bijzonder verhaal achter. Met het blote oog valt op dat het doek is ondertekend door F. Mondriaan. Die F staat voor Frits, de oom van Piet die aan het begin van de twintigste eeuw een verdienstelijk schilder was. Maar waarom F als P het heeft geschilderd? „De toenmalige eigenaar moet het veranderd hebben in een F, omdat een Frits in die tijd meer opbracht dan een Piet.”

Dit vermoeden wordt gestaafd door feiten die in de studie al naar boven zijn gekomen. De TU Delft werkt hierbij samen met de Universiteit van Leiden. Een interdisciplinaire aanpak, waarbij Leidse kunstgeschiedenis samenkomt met Delftse materiaal-kunde en ict-technologie.

Het begint al met de achterkant van het schilderij. Op de houten omlijsting staat geschreven Mondriaan en Ringdijk 81. „Typisch het handschrift van Piet. Bovendien heeft hij in 1903 zo'n zeven maanden aan de Ringdijk gewoond.” Een andere aanwijzing is de vermelding in een catalogus uit 1903 van een tentoonstelling in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Het schilderij heeft daar gehangen als een Piet Mondriaan. „Afmetingen en datum kloppen met het origineel.”

Tot nu toe

• Piet Mondriaan schilderde het doek *Grazende Kalfjes* in 1903. Hij woonde in die tijd, van 6 mei 1903 tot 18 januari 1904, aan de Ringdijk in Amsterdam.

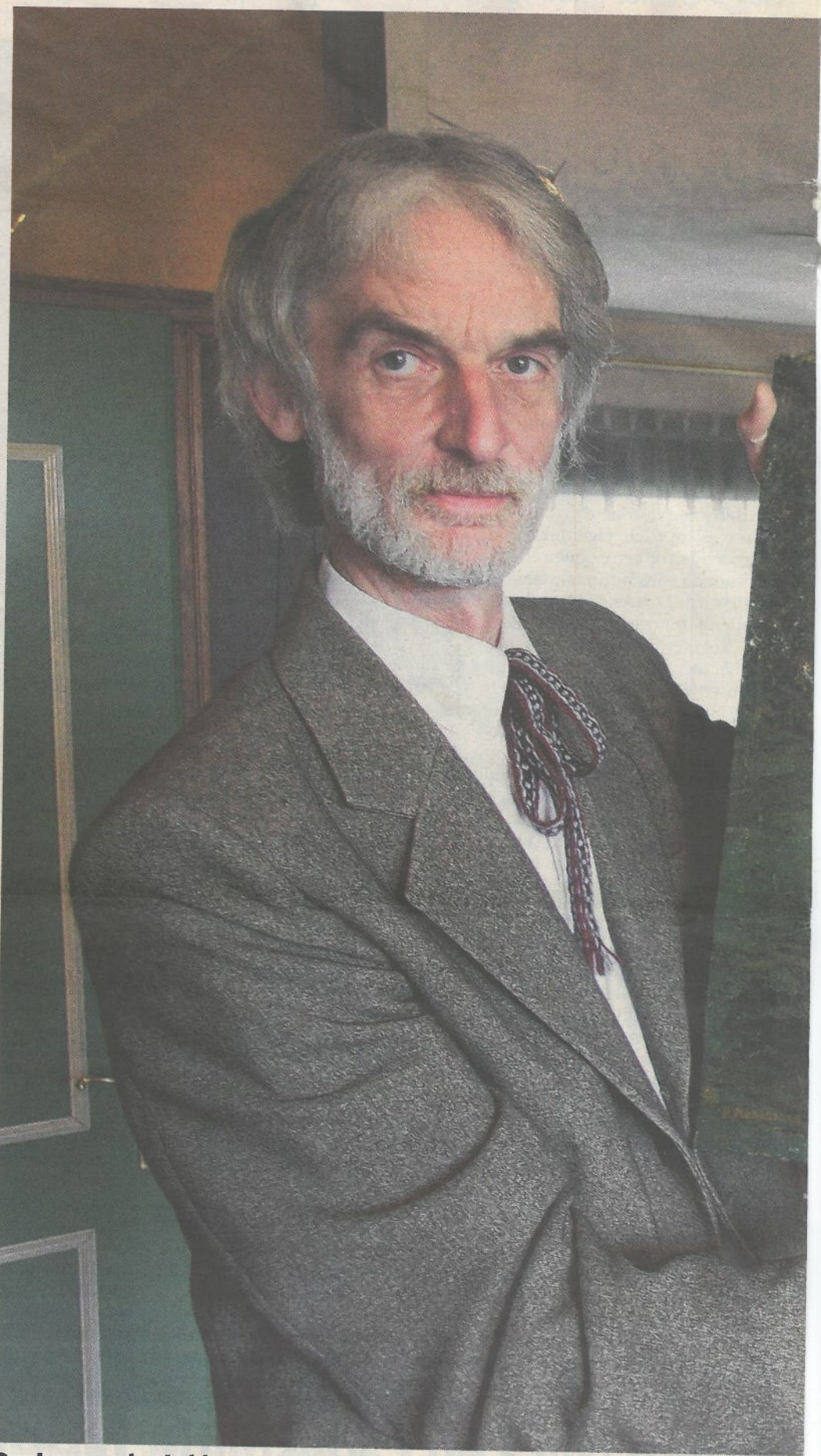
• De titel van het schilderij komt voor in een catalogus uit 1903. Het doek heeft toen in het Stedelijk Museum gehangen. In 1909 is het geveild in Amsterdam.

• Vermoedelijk is de signatuur door de toenmalige eigenaar veranderd van P in F Mondriaan. Ook de kalfjes in de wei zijn aangepast.

• Kunsthandelaar Frank Buunk heeft het werk in september 2006 gekocht bij veilinghuis Christie's in Amsterdam.

En dan is er nog maar een begin gemaakt met het analyseren van de visuele kenmerken van het doek. Een röntgenfoto heeft al interessant materiaal opgeleverd: achter de koetjes en kalfjes gaat een stilleven met appels en een vaasje (of olielamp) schuil. Ook is zichtbaar dat er is gerommeld met de kalfjes. „Het middelste dier is er later opgeschilderd, terwijl een ander op het schilderij hoort te staan, maar daar is weer overheen geschilderd. De koe die recht vooruit kijkt, was oorspronkelijk kleiner en haar kop was naar de zijkant gericht.”

Dat de grenzen tussen een echt en een vals meesterwerk vaag zijn én een dankbaar onderwerp voor onderzoek, bewijzen de *Kalfjes* van Mondriaan. Van der Lubbe wil met het doek nog van alles doen om de ware Mondriaan te ontmaskeren.

Dr. Jan van der Lubbe toont zijn onderzoekspareel, het schilderij *Grazende Kalfjes* v

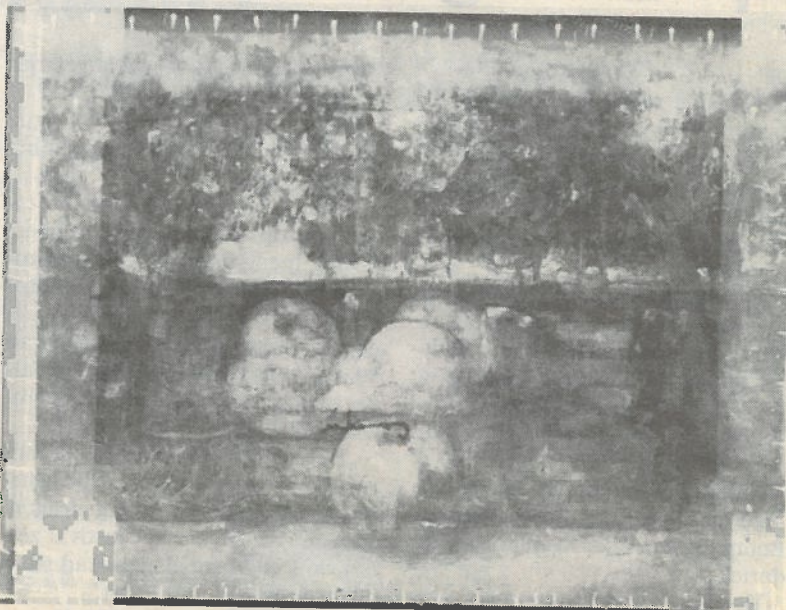
De onderzoeksmethode

Vals of echt? Het woord is aan de computer

Wat maakt een Mondriaan een Mondriaan? Dat is de vraag die het onderzoek van Jan van der Lubbe en zijn collega, verfexpert Joris Dik, moet beantwoorden. Kan een computer dat berekenen? „Je stopt alle schilderijen van Mondriaan waar geen discussie over is in de computer. Alles wat je kunt berekenen, dat doe je ook. Penseelstreek, textuur, contrast, verfranden. Daardoor gaan alle delen van het schilderij corresponderen met getallen. Wij gebruiken 250 kenmerken die we in een 250-dimensionale ruimte in de computer invoeren. Het worden puntjes die vaak dicht bij elkaar liggen als je werken van dezelfde schilder invoert. Zo kun je vaststellen of onbekende schilderijen ook van die kunstenaar zijn.” Punten die verbi-

ten het 'veld' met andere puntjes liggen, zijn waarschijnlijk niet van dezelfde schilder. „Of hij had zijn dag niet of wilde experimenteren met een andere schildertechniek,” vult Van der Lubbe aan.

Doel van het onderzoek is een computertechniek te ontwikkelen die echtheid, datering en toeschrijving van een schilderij kan vaststellen. „Zo'n toolbox kunnen musea, de afnemers, goed gebruiken.” De *Kalfjes* van Mondriaan is een testcase. De onderzoekers mogen er in het kader van het onderzoek alles mee doen van eigenaar Frank Buunk: monsters afnemen, de vernislaag afkrabben en onder het röntgenapparaat leggen. Een bezoek aan de deeltjesversneller in Grenoble staat op het programma.

Een stilleven met appels en vaasje (of olielamp) komt tevoorschijn onder het landschap met kalfjes. Een röntgenapparaat legde de ondertekening bloot.

MEER WETEN? Wie meer informatie zoekt over werk van Mondriaan, kan terecht op www.simonis-buunk.nl of www.ge-meentemuseum.nl.

HAAGSCHE
BOEKENLEGGERS

selexyz verwijst tipt

computerboek van de maand

Microsoft
Windows Vista

UNLEASHED
€44,80

selexyz 8 verwijst

passage 39 den haag. www.verwijst.nl

Bel 070-3190425
voor meer informatie
over adverteren
in deze unieke rubriek

AD Haagsche Courant